

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

В.Л. Шаран

Підпис

Ініціали та прізвище

28 січня 2020р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Галузь знань 10 Природничі науки
Шифр Назва

Спеціальність 101 Екологія

Освітня програма Екологія

Статус дисципліни нормативна
Нормативна (вибіркова)

Факультет біолого-природничий

Кафедра екології та географії

Мова навчання українська

Дані про вивчення дисципліни

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни		Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
					Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
					Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	4	8	120/4	48	32	-	16	-	72	-	-	+	

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки бакалаврів (240 кредитів ECTS)

Ступінь вищої освіти

Розробники:

М.Й. Цайтлер канд. біол. наук., доцент
Підпис Ініціали та прізвище викладача, науковий ступінь та вчене звання

Л.З. Слободян викладач кафедри екології та географії
Підпис Ініціали та прізвище викладача, науковий ступінь та вчене звання

Погоджено керівником групи забезпечення спеціальності

Цайтлер М.Й., канд.біол. наук, доцент
Підпис

Схвалено на засіданні кафедри екології та географії

Протокол № 12 від 11 грудня 2019 р.

Завідувач кафедри екології та географії Н.Г. Кучманич
Підпис

Ініціали та прізвище

Схвалено на засіданні науково-методичної ради біолого-природничого факультету

Протокол № 10 від 18 грудня 2019 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету.

Протокол № 1 від 28 січня 2020 р.

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є формування знань про державні установи екологічного спрямування, особливості їх функціонування, структуру, ієрархічність, а також про алгоритм управлінської діяльності на локальному, регіональному, державному і на міжнародному рівнях, що дозволить студентам в майбутньому впроваджувати в життя ідеї екологічного розвитку суспільства та відповідно допоможе їм стати висококваліфікованими спеціалістами в області екологічного управління.

Розвинути у майбутніх педагогів такі компетентності.

Загальні:

- Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- Здатність працювати в команді.
- Навички міжособистісної взаємодії.
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові:

- Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.
- Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.
- Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.
- Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.
- Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування; здатність застосовувати принципи сталого розвитку.
- Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.
- Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Програмні результати:

- Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.
- Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері

екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

- Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.
- Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.
- Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.
- Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології.
- Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.
- Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів.
- Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Вивчення навчальної дисципліни “Організація управління в екологічній діяльності” ґрунтується на знанні понятійно-термінологічного апарату, основи якого закладені в таких дисциплінах як “Загальна екологія”, “Охорона і раціональне використання рослинного і тваринного світу”, “Заповідна справа”, “Інформаційно-комунікаційні технології”, “Моніторинг довкілля”, “Екологічна безпека”, “Нормування антропогенного навантаження на довкілля”, “Природоохоронне законодавство”.

Навчальна дисципліна “Організація управління в екологічній діяльності” закладає основи для вивчення студентами наступних дисциплін: “Екологічний менеджмент і аудит”, “Стратегія сталого розвитку”, “Екологічне інспектування”, “Основи міжнародної екологічної діяльності”, “Міжнародне екологічне право”, “Очисні споруди і устаткування”, “Управління та поводження з відходами”.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні знати: екологічне управління, предмет і методи теорії управління, функції управління, державне управління, нормативно-правова база екологічного спрямування; законодавчі акти, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; органи державного екологічного управління, їх структура, ієрархічність та функціональні особливості; екологічна інспекція, громадське управління,

форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій; прямі та непрямі засоби контролю, загальне та спеціальне використання природних ресурсів; екологічний моніторинг, кадастрова інформаційна система, екологічний паспорт, екологічне страхування, українські державні стандарти, стандарти серії ISO; екологічний ризик, екологічне планування; такси для відшкодування шкоди завданої довкіллю; міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю, міжнародні природоохоронні організації.

вміти:

загальна компетентність:

- формулювати проблему, яка розглядається;
- використовувати інформаційні та комунікаційні технології;
- критично оцінювати результати своєї діяльності;
- керувати і допомагати виконувати науково-дослідницьку роботу студентам;
- встановлювати доброзичливі відносини зі студентами, знаходити оптимальні форми спілкування зі студентами;
- діяти соціально відповідально та свідомо згідно нормативно-правової бази екологічного управління.

компетентність, що відповідає предмету:

- уміти називати складові апарату управління;
- перелічувати функції природоохоронного управління та органи державного управління, що їх здійснюють;
- уміти аргументувати права та обов'язки громадян України у сфері екологічної діяльності;
- аналізувати та застосовувати засоби контролю за станом навколишнього середовища;
- розробляти положення природоохоронної політики організації та впроваджувати екологічний менеджмент на підприємстві;
- пояснювати особливості та застосування системи управління навколишнім середовищем ISO 14000 на підприємстві чи в організації;
- уміти здійснювати екологічне планування;
- уміти окреслювати завдання та об'єкти громадського контролю й громадських інспекторів;
- розраховувати такси для відшкодування шкоди завданої довкіллю;
- аналізувати та узагальнювати міжнародний досвід по управлінню природоохоронною діяльністю.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

А (90 – 100) – оцінка «відмінно» – «5» (*відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок*): отримує здобувач, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; уміє формулювати проблему, яка розглядається та інтерпретувати отримані результати, робити висновки та давати рекомендації з питань екологічного управління згідно нормативно-правової бази; при виконанні практичних робіт студент уміє охарактеризувати, предмет і методи теорії управління, функції управління; аналізує склад державного управління; знає та інтерпретує законодавчі акти, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; характеризує органи державного екологічного управління, їх структуру, ієрархічність та функціональні особливості; знає функції екологічної інспекції, громадського управління, характеризує форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій; аналізує прямі та непрямі засоби контролю, загальне та спеціальне використання природних ресурсів; знає принципи екологічного моніторингу; використовує інформацію кадастрової інформаційної системи, вміє розробляти екологічний паспорт; пояснює засади екологічного страхування; знає українські державні стандарти, стандарти серії ISO; розраховує екологічний ризик, вміє здійснювати екологічне планування; розраховує такси для відшкодування шкоди завданої довкіллю; аналізує міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю; уміє здобувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційні освітні технології; виконав усі види навчальної роботи.

В (82 – 89) – оцінка «добре» – «4» (*вище середнього рівня з кількома помилками*): отримує здобувач, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, проте допускає незначні неточності в їх інтерпретації; добре орієнтується в питаннях екологічного управління згідно нормативно-правової бази; при виконанні практичних робіт студент уміє охарактеризувати, предмет і методи теорії управління, функції управління; аналізує склад державного управління, проте потребує незначної підтримки для впевненості у власній відповіді; орієнтується в законодавчих актах, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; характеризує з незначними неточностями органи державного екологічного управління, їх структуру,

ієрархічність та функціональні особливості; знає функції екологічної інспекції, громадського управління, характеризує форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій проте потребує незначної підтримки для впевненості у власній відповіді; знає прямі та непрямі засоби контролю, загальне та спеціальне використання природних ресурсів; володіє знаннями про принципи екологічного моніторингу; має навички використання інформації кадастрової інформаційної системи, вміє розробляти екологічний паспорт; знає основні засади екологічного страхування; характеризує українські державні стандарти, стандарти серії ISO; вміє пояснити поняття екологічного ризику, володіє знаннями про принципи екологічного планування; має навички розрахунку такс для відшкодування шкоди завданої довкіллю; характеризує міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю; уміє здобувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційні освітні технології; виконав усі види навчальної роботи.

С (75 – 81) – оцінка «добре» – «4» *(в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)*: отримує здобувач, який виявив міцні знання навчального матеріалу, відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; орієнтується в питаннях екологічного управління згідно нормативно-правової бази; при виконанні практичних робіт студент характеризує предмет і методи теорії управління, функції управління; аналізує склад державного управління, проте допускає певні (неістотні) неточності під час їх аналізу; має певні знання щодо законодавчих актів, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; характеризує з незначними неточностями органи державного екологічного управління, їх структуру, ієрархічність та функціональні особливості; знає функції екологічної інспекції, громадського управління, характеризує форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій проте потребує незначної підтримки для впевненості у власній відповіді; орієнтується в прямих та непрямих засобах контролю, знає принципи загального та спеціального використання природних ресурсів; характеризує принципи екологічного моніторингу; має навички використання інформації кадастрової інформаційної системи проте допускає певні (неістотні) неточності під час їх аналізу; вміє розробляти екологічний паспорт з незначними помилками; знає основні засади екологічного страхування; має знання про українські державні стандарти, стандарти серії ISO; знає поняття екологічного ризику, володіє знаннями про принципи екологічного планування; вміє виконувати з незначними помилками розрахунок такс для відшкодування шкоди завданої довкіллю; характеризує

міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю; уміє робити висновки до виконаних практичних робіт; виконав усі види навчальної роботи.

Д (67 – 74) – оцінка «задовільно» – «3» (*непогано, але зі значною кількістю недоліків*): отримує здобувач, який виявив недостатньо міцні знання навчального матеріалу, з певними труднощами відтворює програмний матеріал, рідко звертається до матеріалів, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; недостатньо орієнтується в питаннях екологічного управління згідно нормативно-правової бази; при виконанні практичних робіт студент характеризує предмет і методи теорії управління, функції управління; відчуває труднощі при аналізі складу державного управління; орієнтується в законодавчих актах, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; характеризує з певними неточностями органи державного екологічного управління, їх структуру, ієрархічність та функціональні особливості; знає функції екологічної інспекції, громадського управління, не повно характеризує форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій; характеризує принципи екологічного моніторингу; уміє з певними неточностями використовувати інформацію кадастрової інформаційної системи; допускає певні (неістотні) неточності при розробці екологічного паспорту; орієнтується в засадах екологічного страхування; характеризує українські державні стандарти, стандарти серії ISO; не завжди використовує попередні знання під час розрахунку такс для відшкодування шкоди завданої довкіллю; характеризує міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю, проте допускає певні (неістотні) неточності; за сторонньої допомоги здатен інтерпретувати отримані результати виконаних практичних робіт; виконав усі види навчальної роботи.

Е (60 – 66) – оцінка «задовільно» – «3» (*виконання задовольняє мінімальним критеріям*): отримує здобувач, який виявив слабкі знання навчального матеріалу, важко відтворює програмний матеріал, зовсім не опирається на матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; слабо орієнтується в питаннях екологічного управління згідно нормативно-правової бази; при виконанні практичних робіт студент допускає суттєві неточності при характеристиці предмету і методів теорії управління, функцій управління; відчуває труднощі при аналізі складу державного управління; має слабкі знання щодо законодавчих актів, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; характеризує із значними неточностями органи державного екологічного управління, їх структуру, ієрархічність та функціональні особливості; знає функції екологічної інспекції, громадського

управління, не повно характеризує форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій; неповно характеризує принципи екологічного моніторингу; за сторонньої допомоги здатен використовувати інформацію кадастрової інформаційної системи; допускає певні (неістотні) неточності при розробці екологічного паспорту; має слабкі знання щодо екологічного страхування; неповно характеризує українські державні стандарти, стандарти серії ISO; зрідка спирається на раніше отримані знання під час розрахунку такс для відшкодування шкоди завданої довкіллю; з помилками характеризує міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю; за сторонньої допомоги здатен інтерпретувати отримані результати виконаних практичних робіт; виконав більшість із запропонованих видів навчальної роботи.

FX (35 – 59) – оцінка «незадовільно» – «2» (з можливістю повторного складання): виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив незнання значної частини навчального матеріалу, допускає істотні помилки у відповідях на запитання, не вміє застосувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, не спирається на матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; не орієнтується в питаннях екологічного управління згідно нормативно-правової бази; при виконанні практичних робіт студент допускає суттєві неточності при характеристиці предмету і методів теорії управління, функцій управління; не може охарактеризувати законодавчі акти, які регламентують діяльність у сфері охорони повітря, водних, земельних, рослинних та тваринних ресурсів; не знає функції екологічної інспекції, громадського управління, не повно характеризує форми участі громадськості в управлінні, завдання обласних екологічних інспекцій; не може охарактеризувати принципи екологічного моніторингу; погано орієнтується в застосуванні українських державних стандартів, стандартів серії ISO; не може застосувати раніше набуті знання під час розрахунку такс для відшкодування шкоди завданої довкіллю; не може характеризувати міжнародний досвід управління природоохоронною діяльністю та не виконав усіх видів навчальної роботи.

F (0 – 34) – оцінка «незадовільно» – «2» (з можливістю повторного складання): виставляється здобувачеві, який зовсім не володіє програмним матеріалом, що ускладнює можливість в характеристиці екологічного управління згідно нормативно-правової бази, виконання розрахунку такс для відшкодування шкоди завданої довкіллю, застосуванні українських державних стандартів, стандартів серії ISO, здійсненні характеристики громадського управління та участі громадськості в екологічному управлінні, завдань обласних екологічних інспекцій; здійсненні характеристики діяльності екологічних інспекцій; не виконав усіх видів навчальної роботи.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

- відповіді на практичних заняттях;
- контрольні роботи;
- співбесіда з лектором;
- екзамен.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ

Тема 1. Поняття управління екологічною діяльністю.

Термін управління та управління екологічною діяльністю. Предмет та методи теорії управління: адміністративні, економічні, соціально-психологічні. Суб'єкт та об'єкт управління. Принципи організації управління в екологічній діяльності. Законність управління, комплексний підхід, сполучення басейнової та адміністративно-територіальної організації, розподіл господарсько-експлуатаційних та контрольних функцій. Загальні та спеціальні функції управління в сфері екології. Стадії організації процесу управління. Рівні управління. Процес комунікації при управлінні. Організація комунікації. Документація та її роль у забезпеченні комунікативного процесу. Інноваційне управління.

Тема 2-3. Структура служб екологічного управління.

Державна система екологічного управління. Загальні положення. Функції та ієрархія державної системи екологічного управління. Органи загального державного управління: Президент України; Верховна Рада України; Рада національної безпеки та оборони України; Кабінет Міністрів України; Обласні державні адміністрації; Київська міська державна адміністрація; Районні в м. Києві державні адміністрації. Органи спеціального державного управління: Міністерство екології, Мінекобезпеки України, Управління регіональної політики і територіального розвитку, Управління державної екологічної експертизи. Спеціальні функції державного екологічного управління. Завдання та організація контрольних служб охорони навколишнього середовища на обласному рівні в Україні. Компетенція місцевого самоврядування Управління природоохоронною діяльністю в областях. Структура служби Державного управління екології та природних ресурсів. Державна екологічна інспекція, її повноваження та функції.

Тема 4-5. Державне управління природокористуванням в Україні.

Державне управління у сфері використання та охорони водних ресурсів. Загальна характеристика водних ресурсів України. Екологічний стан водних об'єктів. Водоспоживання, водокористування та водовідведення. Охорона водних

ресурсів від виснаження та забруднення. Органи управління в галузі охорони та використання водних ресурсів. Державний облік і моніторинг вод. Державний водний кадастр. Водний кодекс. Порушення водного законодавства.

Державне управління у сфері охорони повітря. Екологічний стан атмосферного повітря. Закон України “Про охорону атмосферного повітря”. Стандарти якості атмосферного повітря. Органи управління в галузі охорони та використання атмосферного повітря: державна екологічна служба та державна гідрометеорологічна служба. Їх компетенція.

Державне управління у сфері використання та охорони земельних ресурсів. Стан земельних ресурсів України. Причини деградації земель. Охорона ґрунтів. Державний земельний кадастр. Державний облік і моніторинг земель. Поняття про землеустрій. Категорії земель. Форми власності на землю. Органи управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів. Порушення земельного законодавства.

Державне управління у сфері використання та охорони природно-заповідного та лісового фондів України. Лісові та рослинні ресурси України. Лісовий кодекс. Лісокористування та охорона лісів. Державний лісовий кадастр. Державний облік і моніторинг лісів. Органи управління в галузі охорони та використання лісових ресурсів. Порушення лісового законодавства. Загальна характеристика природно-заповідного фонду України. Класифікація територій та об’єктів ПЗФ. Збереження та охорона територій та об’єктів природно-заповідного фонду в Україні. Закон України “Про природно-заповідний фонд”. Органи управління в галузі охорони та використання об’єктів ПЗФ. Порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Державне управління у сфері використання та надр. Загальна характеристика надр. Кодекс про надра. Охорона та раціональне використання надр. Види користування надрами. Державний облік і державний кадастр родовищ, запасів і проявів корисних копалин. Моніторинг природних геологічних процесів. Органи управління в галузі охорони та користування надрами. Порушення законодавства про надра.

Державне управління природоохоронною діяльністю у сільському господарстві. Пріоритетні напрямки управління природоохоронною діяльністю в сільському господарстві по областях України. Екологізація розвитку аграрного сектору.

Державна політика у сфері поводження з відходами. Закон України “Про відходи”. Типи відходів. Принципи державної політики у сфері поводження з різними типами відходів. Органи управління в галузі поводження з відходами. Відповідальність за порушення законодавства про поводження з відходами.

Тема 6. Законодавче забезпечення природоохоронної діяльності в Україні.

Закон “Про природно-заповідний фонд України”, Закон “Про охорону навколишнього природного середовища”, Кодекси (Лісовий, Земельний, Водний, Про надра тощо), правовий режим заповідних територій, форми власності на територіях та об’єктах природно-заповідного фонду, правові засади їх функціонування, обмеження у землекористуванні на територіях ПЗФ, Конвенція про біологічне різноманіття, Картахенський протокол про біобезпеку.

Положення про Червону книгу. Правила ведення та особливості структури Червоної книги. Положення про Зелену книгу України, модельна структура Зеленої книги України. Європейські та світові конвенції з охорони фауни та флори: Конвенція про водно-болотні угіддя, Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин, Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі.

РОЗДІЛ II. СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема 7-8. Прямий та непрямий засоби контролю за станом природних ресурсів.

Поняття прямих та непрямих засобів контролю за станом природних ресурсів. Моніторинг навколишнього природного середовища як дієвий засіб організації управління природоохоронною діяльністю. Види моніторингу. Організації, які здійснюють моніторинг. Біоіндикація. Методи біоіндикації. Екологічна паспортизація. Структура екологічного паспорта. Види екологічних паспортів. Екологічне страхування. Страхувачі та страховий випадок в екологічному страхуванні. Головні принципи екологічного страхування. Екологічний страховий тариф. Економічний механізм управління природоохоронною діяльністю. Українські державні стандарти. Стандарти серії ISO 9000 та ISO 14000. Загальні вимоги ISO серії 14 000 до системи управління навколишнім природним середовищем. Проведення первинного екологічного аналізу.

Тема 9. Управління екологічним ризиком.

Етапи оцінки екологічного ризику. Кількісна оцінка ризику. Соціально-економічні фактори виникнення несприятливих екологічних ситуацій. Потенційна екологічна небезпека. Потенційний екологічний ризик. Визначення складових екологічного ризику. Ризик для живої природи (біоти) і людини (антропо-екологічний ризик). Політика у сфері управління ризиком. Концепції зниження екологічного ризику. Модель управління ризиком.

Тема 10. Система планування як функція управлінського процесу.

Сутність планування (прогнозування) як функції управління. Цілі управлінського планування. Основні принципи планування. Методи планування. Види планів. Плани за широтою охоплення об'єкта планування виділяють: стратегічні, тактичні, оперативні. Плани за часовим періодом: короткострокові, довгострокові. Плани за частотою використання: одноразові, регулярні; за специфікою планування: специфічні, директивні. Перспективне планування, стратегічне планування та поточне планування.

Тема 11. Система управління екологічною безпекою.

Законодавча база функціонування національної системи екологічної безпеки. Основні принципи управління екологічною безпекою в контексті збалансованого розвитку. Основні напрями державної політики в галузі екологічної безпеки. Міжнародні пріоритети екологічно безпечного управління. Екологічно безпечне використання біотехнологій у природоохоронній діяльності. Екологічно безпечне вилучення небезпечних відходів. Екологічно безпечне вилучення твердих відходів і очищення стічних вод. Безпечне та екологічно обґрунтоване вилучення радіоактивних відходів.

Тема 12. Система громадського еколог. управління.

Екологічні аспекти і функції місцевого самоврядування. Роль та функції громадського екологічного управління. Місцева екологічна політика, екологічні програми. Адміністративні системи місцевого екологічного управління. Основні функції територіальних (обласних, міських) органів державного управління у сфері охорони навколишнього середовища. Форми залучення громадськості до екологічного управління. Розробка місцевих екологічних програм, використання досвіду європейських країн. Міжнародні аспекти збалансованого розвитку населених пунктів і вдосконалення комплексного управління. Доступ до екологічної інформації, як запорука ефективної участі громадськості в екологічному управлінні. Спеціальні функції громадського екологічного управління: організація і проведення громадської екологічної експертизи і громадського контролю в галузі охорони навколишнього середовища.

Тема 13. Корпоративний екологічний менеджмент

Сутність, особливості та механізми корпоративного управління. Спеціальні функції системи корпоративного екологічного управління. Механізми ефективного функціонування системи корпоративного екологічного управління. Функціональні основи та принципи здійснення корпоративного екологічного управління. Створення цілісної системи корпоративної ідентичності в контексті Всесвітньої стратегії збалансованого еколого-соціоекономічного розвитку і національної стратегії європейської інтеграції на

перспективу. Спеціальні функції (механізми) системи корпоративного екологічного управління: оцінка характеристик екологічності, оцінка характеристик життєвого циклу продукції, екологічне маркування і сертифікація, екологічний аудит.

Тема 14. Сталий розвиток та принципи управління ним.

Становлення та розвиток концепції сталого розвитку. Екологічні передумови сталого розвитку. Концептуально-теоретичні засади сталого розвитку. Цілі сталого розвитку. Індикатори сталого розвитку. Інструменти сталого розвитку. Нормативно-правові засади сталого розвитку. Програма впровадження на національному рівні рішень Всесвітнього Саміту зі сталого розвитку. Принципи управління сталим розвитком на державному та регіональному рівні. Національна стратегія сталого розвитку. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України. Установи та організації, що забезпечують виконання положень Комплексної програми впровадження на національному рівні рішень Всесвітнього Саміту зі сталого розвитку.

Тема 15. Головні напрями екологічної політики України.

Документ “Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки”. Законодавчі акти: “Про екологічний аудит”, “Про екологічне страхування”, “Про екологічну (природно-техногенну) безпеку”, “Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату”. Закон “Про внесення змін до забезпечення екологічної безпеки”. Пріоритети гармонійного розвитку України: в економічній сфері, у соціальній сфері, в екологічній сфері. Участь України у проекті “Довкілля для Європи”. Національні пріоритети охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів. Національні екологічні плани дій (НЕПД).

Тема 16. Міжнародний досвід екологічного управління.

Екологічна політика економічно розвинених країн. Досвід зарубіжних країн у сфері охорони навколишнього середовища. Міжнародне співробітництво України у сфері захисту та використання довкілля. Досвід країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в розбудові екологічного управління. Управління природоохоронною діяльністю в країнах Центральної і Східної Європи. Завдання та організація воєводських інспекцій охорони природного середовища у Польщі. Взаємодія на прикордонних територіях України і Польщі.

Міжнародні аспекти збалансованого розвитку населених пунктів і вдосконалення комплексного управління. Міжнародні аспекти зміцнення

потенціалу місцевих громад. Роль громадських організацій у формуванні нового ставлення суспільства до природи.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

1. Базові основи екологічного управління.
2. Державне управління у сфері охорони повітря та водних ресурсів..
3. Державне управління в охороні природно-заповідного та лісового фондів.
4. Державне управління природоохоронною діяльністю в сфері поводження з відходами.
5. Система екологічної паспортизації країни.
6. Екологічний менеджмент на підприємстві.
7. Комплексна програма впровадження на національному рівні рішень Всесвітнього Саміту зі сталого розвитку.
8. Екологічна безпека.

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента з дисципліни містить: опрацювання теоретичного матеріалу; виконання завдань згідно з переліком компетенцій, що формуються у межах кожної теми навчальної програми; підготовку до самостійної роботи, підготовку до співбесіди з лектором.

– Охарактеризуйте процес комунікації при управлінні. Організація комунікації. Документація та її роль у забезпеченні комунікативного процесу. Інноваційне управління;

– охарактеризуйте вертикальну та горизонтальну будову фітоценозу, методи їх вивчення;

– охарактеризуйте спеціальні функції державного екологічного управління. Завдання та організація контрольних служб охорони навколишнього середовища на обласному рівні в Україні. Компетенція місцевого самоврядування Управління природоохоронною діяльністю в областях. Структура служби Державного управління екології та природних ресурсів. Державна екологічна інспекція, її повноваження та функції;

– державне управління у сфері використання та надр. Загальна характеристика надр. Кодекс про надра. Охорона та раціональне використання надр. Види користування надрами. Державний облік і державний кадастр родовищ, запасів і проявів корисних копалин. Моніторинг природних геологічних процесів. Органи управління в галузі охорони та користування надрами. Порушення законодавства про надра. Державне управління природоохоронною діяльністю у сільському господарстві. Пріоритетні напрямки управління природоохоронною діяльністю в сільському господарстві по областях України. Екологізація розвитку аграрного

сектору;

- Положення про Червону книгу. Правила ведення та особливості структури Червоної книги. Положення про Зелену книгу України, модельна структура Зеленої книги України;
- охарактеризуйте екологічне страхування. Страхувачі та страховий випадок в екологічному страхуванні. Головні принципи екологічного страхування. Екологічний страховий тариф. Економічний механізм управління природоохоронною діяльністю. Українські державні стандарти;
- проаналізуйте ризик для живої природи (біоти) і людини (антропо-екологічний ризик);
- охарактеризуйте перспективне, стратегічне та поточне планування;
- міжнародні пріоритети екологічно безпечного управління. Екологічно безпечне використання біотехнологій у природоохоронній діяльності;
- доступ до екологічної інформації, як запорука ефективної участі громадськості в екологічному управлінні. Спеціальні функції громадського екологічного управління: організація і проведення громадської екологічної експертизи і громадського контролю в галузі охорони навколишнього середовища;
- охарактеризуйте спеціальні функції (механізми) системи корпоративного екологічного управління: оцінка характеристик екологічності, оцінка характеристик життєвого циклу продукції, екологічне маркування і сертифікація, екологічний аудит;
- проаналізуйте національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України;
- участь України у проекті “Довкілля для Європи”. Національні пріоритети охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів. Національні екологічні плани дій (НЕПД);
- управління природоохоронною діяльністю в країнах Центральної і Східної Європи. Завдання та організація воєводських інспекцій охорони природного середовища у Польщі. Взаємодія на прикордонних територіях України і Польщі.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Засвоєння студентами теоретичного матеріалу з дисципліни перевіряється відповідями на практичних заняттях, співбесідою з лектором та контрольними роботами. Завершується вивчення дисципліни екзаменом.

Розподіл 100 балів між видами робіт

	Семестр - VIII	
Відповіді на практичних заняттях	40	Екзамен
Контрольні роботи	20+20	
Співбесіда з лектором	20	
Всього балів	100	100
Коефіцієнт погодження	0,6	0,4

Поточна успішність (тах 100 балів) складається з балів, отриманих на *практичних заняттях* (тах 40 балів), виконаних *контрольних робіт* (тах 40 балів) та *співбесіди з лектором* (тах 20 балів).

Загальний бал на практичних заняттях (тах 40 балів) обчислюється за формулою: $x = \frac{A}{n} \cdot \frac{K}{5}$, A – сума усіх поточних оцінок за чотирибальною шкалою при вивченні змістового модуля, включаючи оцінки «2», n – кількість цих оцінок (не менше 6), $\frac{A}{n}$ – середня оцінка за усні виступи, K – кількість балів, відведені на практичні заняття. Кількість балів x заокруглюють до цілих.

Кількість балів, що виставляється за практичне заняття враховує: усне опитування студентів на занятті, знання теоретичного матеріалу, вміння вирішувати ситуаційні задачі. Облік успішності за усні виступи на практичних заняттях студентів групи ведеться за **чотирибальною** шкалою.

Контрольні роботи (тах 20+20 балів) передбачають виконання описових і тестових завдань з навчальної дисципліни. Сумарна кількість балів, виділених на оцінку контрольних робіт, виводиться шляхом оцінки якості виконаних завдань, що включає правильність виконання тестових і повноту розкриття описових завдань.

Співбесіда з лектором (тах 20 балів) проводиться в усній формі та передбачає перевірку знань навчального матеріалу, який засвоїли студенти протягом семестру та матеріалу, який винесений на самостійне опрацювання.

Сумарна кількість балів з дисципліни знаходиться за формулою

$$S_{\text{сум}} = 0,6 \cdot S_{\text{пот сзв}} + 0,4 \cdot S_{\text{підс}};$$

де $S_{\text{пот сзв}}$ – середньозважена кількість балів за поточний контроль у семестрі,

S_{midc} – кількість балів за підсумковий контроль (екзамен).

Отже, оцінка за поточну успішність є сумою оцінок одержаних на практичних заняттях, за контрольні роботи та співбесіду з лектором і має ваговий коефіцієнт 0,6.

Екзамен проводиться за програмою матеріалу, вивченого протягом семестру, оцінюється за 100-бальною шкалою з ваговим коефіцієнтом 0,4. Екзамен виставляються за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС. За талоном №2 і перед комісією проводиться в усній формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Не передбачено.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Рекомендована література

а) основна:

1. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурдуй Р.С. Основи загальної екології. К.:Либідь, 1995. 368 с.
2. Екологічний менеджмент: навчальний посібник / за ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. К.: Знання, 2006. 366 с.
3. Іванюк Д.П., Шульга І.В. Управління природоохоронною діяльністю: Навчальний посібник. К.: Алерта, 2007. 368 с.
4. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2007. 352 с.
5. Кожушко Л.Ф., Скрипчук П.М. Екологічний менеджмент: Підручник. К.: «Академія», 2007. 432 с.
6. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, М.К. Шапочки. Суми: ВТД “Університетська книга”, 2007. 759 с.
7. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. Екологічне управління: Підручник К.: Либідь, 2004. 432 с.
8. Шмандій В.М, Солошич І.О. Управління природоохоронною діяльністю: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 296 с.

б) додаткова:

9. Джигерей В.С., Сторожук В.М., Яцюк Р.А. Основи екології та охорони навколишнього природного середовища: Посібник. Львів: Афіша, 2000. 272 с.

10. Екологічний менеджмент: Зб. наук. пр. / за ред. В.А. Гайченка. К.: МАУП, 2006. 266 с.
11. Калиновський С.В. Оцінка впливу і екологічна експертиза сьогодні і завтра. Нормативні та практичні аспекти виконання оцінки впливу на навколишнє середовище. К.: Веселка, 2002. 254 с.
12. Кирич Н.Б., Кінаш І.А., Погайдак О.Б. Екологічний менеджмент: еколого-економічні засади раціонального природокористування: Навч. пос. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2011. 268 с.
13. Лук'янихін В.О. Екологічний менеджмент: Монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. 314 с.
14. Максименко Н.В., Задніпровський В.В., Квартенко Р.О. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 282 с.
15. Пахомова Н.В., Эндерс А., Рихтер К. Экологический менеджмент. СПб.: Питер, 2003. 544 с.
16. Рибніков С.Р. Організація управління в екологічній діяльності: методичні рекомендації до практичних занять. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2008. 101 с.
17. Телюра Н.О. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з курсу «Організація управління в екологічній діяльності». Харків: ХНАМГ, 2007. 14с.